

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 5, ISSUE 10, P. 293 – 309.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 5,
SAYI 10, S. 293 – 309.

Türk Dış Politikasında Mezhepçilik ve Haşdi Şabi Örneği*

Halil ÜLKER¹

Özet

Türk dış politikası esasında uzun zamandır tarafsız ve denge politikası güdüyor gibi gözükse de, çok uzun yıllardan beridir konjonktür gereği, bazen çıkan mezhepçi tutumlara yenik düşmüş ve devletin resmi ideolojisi kabul edilen hanif / sünni mezhepleri tarafında yer almayı tercih etmiştir. Esasen Osmanlı Devletinden bu yana çeşitli konjonktürel olaylar karşısında Türk dış politikasında mezhepçi yaklaşımlar olmuştur. Karşımıza ilk olarak 1560 yılında çıkar. Tarihte Şehzade Beyazid hadisesi olarak geçen bu olay şu şekilde cereyan eder. Safavi'ler çeşitli olayların akabinde Osmanlı'ya isyan ederek kaçan, Şehzadeyi ve çocuklarını Osmanlı'ya teslim ederler. Ardından Özbek Hanlığına karşı Osmanlı Devletinden yardım isterler. Osmanlı devleti ise verdiği cevapta “Şii olan bir devletle Sünni olan başka bir devlete savaş açmayacağını” bildirir. Cumhuriyet döneminde ise bu durumun en belirgin örneği, 20 Ocak 1990'da yaşanan Karabağ Katliamı ile alakalı olarak Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın yaptığı bir açıklamada “Onlar Şii, Biz Sünniyiz. Onlar İran'a daha yakın” diyerek Karabağ'da yaşanan katliama üzülmememiz gerektiğini söylemesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Azerbaycan'a yardım etmeyeceğini beyan etmesidir. Günümüzde ise, bu durumun en bariz örneği DAESH ile alakalı olarak Irak'ta yapılan mücadelede soybağı olmasına rağmen Telafer, Kerkük Türkmenleri genel olarak şii olmalarından dolayı göz ardı edilmesidir. Haşdi Şabii, ya da Türkçe karşılığıyla Gönüllü Halk Kuvvetleri, sadece şii unsurları içermemekle birlikte, bünyesindeki Türkmenlerin neredeyse tamamı şii kökenlidir. Oysa o dönemdeki dış politikamız gereği İran ve Şii coğrafyasından uzak kalmalı, Sünni Barzani ile ittifak yapmalıydık. Çalışmamda bu durumu yorumsuz bir şekilde irdeliyor ve Türk dış Politikasındaki Konjonktürel Mezhepçiliğe ışık tutmaya çalışıyorum.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Mezhepçilik, Türkiye-Irak-İran, Haşdi Şabi, Dış Politika, Şii, Sünni, Konjonktürel yaklaşımlar.

Sectarianism And Al-Hashd Al-Shabi Case In Turkish Foreign Policy

Abstract

Although the Turkish foreign policy seems to be a neutral and balanced policy for a long time, since many years of conjuncture, sometimes succumbed to sectarian attitudes and the official ideology of the state, preferred to be on the side of the Hanif / Sunni sects. In fact, there have been sectarian approaches in Turkish foreign policy in the face of various conjunctural events since the Ottoman Empire. It first appeared in 1560. This event, which occurred in the history as the Şehzade Beyazid, occurs as follows. Şehzade rebelled and escaped after various events, The Safavi's, prince and children delivered to the Ottoman Empire. Then they ask for help from the Ottoman Empire against Uzbek Khanate. The Ottoman state in his reply, says that “will not wage war against another state which is Sunni with a Shiite state” The most obvious example of this situation in the Republican era, regarding the Karabakh Massacre of 20 January 1990, President Turgut Özal made a statement; “They are Shia, We are Sunnis. They are closer to Iran” saying that we should not be sad for the massacre in Karabakh and specify the Republic of Turkey to Azerbaijan would not help. Nowadays, the most obvious example of this situation is in the struggle against ISIS in Iraq, Talafar and Kirkuk Turkmens are generally ignored because they are Shiites. Haşdi Şabii, Voluntary People's Forces in Turkish, not only contain Shiite elements but almost all of the Turkmens in the Shiite origin. However, it should stay away from Iran and Shia geography due to our foreign policy at that time, We should have allied with Sunni Barzani. In my work, I discuss this situation without comment and try to shed light on the conjunctural sectarianism in Turkish foreign policy.

Keywords: Turkish Foreign Policy, sectarianism, Turkey-Iraq-Iran Haşdi Şabi, Foreign Policy, Shiites, Sunnis, Conjunctural approaches.

* Hasan Kalyoncu Üniversitesi- Gaziantep'te, 07.12.2018 tarihinde Siyasi ilimler Türk Derneği tarafından düzenlenen 16. Lisansüstü kongresinde Türk Dış Politikası oturumunda sunulmuş, özeti kongre kitabında yayımlanmış bildiriden geliştirilmiştir.

¹ Ömer Halisdemir Üniversitesi Avrasya Araştırmaları A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: efrasyap77@hotmail.com.

Giriş

Devletlerin veya uluslararası kuruluşların birbirleriyle temasları ve karşılıklı etkilenmeleri ne uluslararası ilişkiler (Kürkçüoğlu, 1980), bu ilişkilerin düzenlendiği politikaya da dış politika denir. Devletlerin dış politikayı toplum adına ve toplum için gerçekleştirdiği varsayıdır.

Dış politika kararları alınırken dikkat edilen en önemli husus; birbirleriyle etkileşim halinde olan bir yapı içinde ve dinamik koşullar altında kararların alınmasıdır (Efegil, 2018).

Türk Dış politikasının tarihi perspektifine bakacak olursak çok rahat bir şekilde Osmanlı devletine, hatta Anadolu Selçuklu devletine kadar inilebileceğini görürüz. Selçuklu ile Osmanlı devletlerinin diplomasiyi kullanma şekli günümüzden biraz farklıdır. Özellikle devlet yapısının üstün askeri güce dayandığı dönemlerde, diplomasiden bahsetmek pek de mümkün değildir. Ancak, kuruluş döneminde, yani askeri gücü tam manasıyla oluşmadığı dönemlere kadar geçen sürede bazı devletlerle dostluk ilişkilerine (diplomasiye) özellikle önem verildiği görülür. Osmanlı deniz gücünün henüz oluşmadığı başlangıç dönemlerinde Osmanlı Devleti, denizlerde, güçlü Venedik'e karşı yine deniz gücü yüksek olan Ceneviz'le ilişkilerini iyi tutmağa özen göstermiştir. Kara'da ise henüz elinin ulaşmadığı ancak iyi ilişkiler kurmayı düşündüğü Hersek Dukalığı ve Boğdan Prensiği ve Macarlarla da diplomatik olarak iyi geçinmeye çalışılmıştır (Uzunçarşılı, 1988).

18. yy'den sonra, yani Osmanlı Devletinin askeri olarak güçsüzleştiği, zayıfladığı dönemde ise diplomasi devletin varlığı için elzem ve çok kullanılan bir yapı haline gelmiştir. Damat İbrahim Paşa'nın Sadrazamlığı sırasında (1718-1730) Avrupa'daki gelişmeleri izlemesi amacıyla 28. Mehmet Çelebi Fransa'ya elçi olarak gönderilmiştir. Viyana'ya da şehbender (konsolos) yollanmıştır (Uzunçarşılı, 1988).

Ayrıca arşiv kaynaklarına başvurduğumuz zaman Osmanlı Devleti ile özellikle Kafkasya, Kırım ve Türkistan hanlıkları arasında yapılan yazışmalarda diplomasinin çok yoğun bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle Safaviler ve Rus Çarlığı ile yaşadığı sıkıntılı dönemlerde Osmanlı Türkistan hanlıklarıyla elçiler aracılığıyla iletişim kurmuş, diplomatik yollarla siyasi ittifaklar içinde yer almıştır (BOA, 1992). Bu tip örnekleri siyasi tarih okumalarında çoğaltmak elbette mümkündür. Ancak çalışmanın şekli gereği konunun bu bölümüne daha detaylı girmiyoruz.

Dış Politika Analizi

Dış politika analizi uluslararası ilişkilerin bir alt-disiplini kabul edilmektedir. Temel araştırma konusu genel olarak uluslararası politikadan ziyade, özel olarak devletlerin dış politikalarıdır. Devletlerin dış politika çıktılarını, yalnız başına veya gruplar halinde hareket eden karar verici insanlara odaklanarak açıklamaya çalışır. Başka bir deyişle, Dış politika analizinin

açıklamaya çalıştığı şey, karar verici insanlar tarafından, devletin dışındaki varlıklara dair yahut onlar için sonuç doğuracak şekilde alınan kararlar ve buna istinaden gerçekleştirilen davranışlardır.

“Siyaset biliminde, özellikle de karşılaştırmalı siyaset çalışmalarında “dış politika analizleri” ve “karar alma” teorilerinin önemli bir yeri vardır. Dış politika analizlerinde esas olarak üç temel soruya cevap aranır.

- 1- *Dış politika kararlarını nihai olarak kim(ler) alıyor?*
- 2- *Bu nihai karar alıcıların sonuçta ortaya çıkan “politika” üzerindeki göreceli etkileri nedir?*
- 3- *Kararların arkasındaki amaç ve hedefler –öngörülen sonuçlar- nelerdir?*

Bu üç sorunun temel varsayımları, bir politikanın mevcut olduğu ve kararların “milli menfaatlere” yönelik olduğudur. Bu sorulara aranan cevaplar, sonuçta bir dördüncü sorunun sorulmasını da kaçınılmaz kılabilir: “Milli” politika milli menfaatlere dayalı değilse karar alıcıları karar almaya yönelten dürtüler nelerdir? Çoğu zaman dördüncü soru bir beşinci soruyu da getirir: bir politika –ve strateji- mevcut mu? (Solmaztürk, 2017)

Bu soruların sorulmasının yegâne nedeni ise Dış Politika Kararlarının sosyoloji, psikoloji ve siyasetin bileşim kümesinden oluşuyor olmasıdır.

Bu bildiri de yapmaya çalıştığım irdeleme Türk Dış Politikasında belirli dönemlerde konjonktürel olarak yapılan mezhepçi yaklaşımlar ve doğurduğu sonuçlardır. Bu bağlamda son dönemde DAESH ile mücadelede Türk Dış Politikasındaki mezhepçi yaklaşımlar ile gerçekleşen –bana göre– sorunlu Haşdi Şabi politikasıdır.

Dış Politikada İdeoloji

Türk dış politikasının oluşmasında, politika belirleyicisi konumunda olan kişilerin felsefeleri, ilkeleri ve amaçları kadar Türkiye'nin jeostratejik konumu da çok önemlidir.

Türkiye 1923 yılında emperyal bir yapıdan ulus-devlet düzenine geçmiş, 1930'lara kadar milliyetçilik, Batılılaşma ve laiklik merkezli yeni bir kimliğe bürünmüştür. 2000'li yıllarda ise askeri/sivil bürokrasinin siyaset üzerindeki rolü azalırken, Türkiye'nin İslami kimliğine yapılan vurgular artmıştır. Bu değişimlerin dış politikaya yansımaları kayda değer düzeydedir. 2010 senesinin ilk yarısında Türkiye Arap Baharı ile derin bir kriz yaşayan Ortadoğu'da müdahaleci bir dış politika izlemeye yönelmiştir. İç politikada sıkça atıf yapılan İslami kimlik dış politikaya da yansımış, zaman zaman komşu ülkelerin iç işlerine karışma noktasına varan bir yaklaşıma dönüşmüştür (Kılınç, 2016).

Richard Snyder, Henry Bruck ve Burton Sapin'in 1954 yılında yazdığı “Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics” isimli eserde karar verme sürecini örgütsel bir davranış olarak incelemektedir. Onlara göre, göre karar verme süreci, devletin eylemine dayanan olaylar, koşullar ve etkileşim kalıplarının altında yatan “neden” sorularını sorgulamak için gereklidir. Kısaca belirtmek gerekirse, bu üç araştırmacıya göre devletlerin bir konuda nasıl davrandıklarını anlamak için bakılması gereken yer, karar yapan birimin üyelerinin söz konusu durumu nasıl tanımladıkları sorusudur. Buna göre, karar yapan birimin

kişisel özellikleri, değerleri ve algılarının ve çalışma usullerinin de irdelenmesi gerekmektedir. (Güleç, 2018).

Prof. Dr. İlder Turan “Türk Dış Politikasında Gerçekçilik, Öngörü, Liderlik” isimli makalesinde ideolojik perspektiften bahsederken şöyle demektedir;

“Görülüyor ki Türk Dış politikası açıkça sorunlu, ancak politikanın yapılışında da sorunlar var. Politika az sayıdaki kişi tarafından, kendi şahsi değerlendirmelerine göre formüle ediliyor. Bu sürece katılanların sayısının yavaş yavaş “bire düştüğü” söylenebilir. Dış politika günlük iç siyasi ihtiyaçlara göre şekilleniyor. Öte yandan mezhep temelli dış politika iç barışı da tehdit ediyor. Dışişleri bürokrasisi zaten yapılmış politika beyanlarını desteklemek ve meydana gelen hasarları denetim altında tutmak üzere kullanılıyor gibi gözüküyor. Dışişlerine geçmişten, imrenilen bir miras kalmıştır. Ancak bu miras sorumsuzca harcanyor, değerlendirilmiyor (Turan, 2016).”

Yukarıda bahsettiğimiz örnekleri artırmak elbette ki mümkündür. Ancak; çalışmanın şekli buna imkân vermemektedir. Yukarıda belirttiğimiz anlatımlar bile son on altı yıldır iç politik ideolojilerin Türk Dış politikasını nasıl şekillendirdiğini gözler önüne sermektedir.

Türk Dış Politikasında Mezhepçi Yaklaşımlara Bazı Örnekler

Osmanlı Devletinden günümüze Türk dış Politikasında çeşitli dönemlerde yaşanan konjontürel mezhepçi yaklaşımlara “Mezhepsel Savrulmalar” da diyebiliriz. Prof. Dr. Cemil Hakyemez eserinin değerlendirme bölümünde Şah İsmail’in Şiiliği Safavi Devletinde resmî mezhep hâline getirmesinden bahsedilmektedir (Hakyemez, 2014). Buna karşılık Osmanlı topraklarında başlarda hâkim olan sünni Maturidi inanç sisteminin zaman içinde yerini sünni Eşari inanç sistemine bırakması neticesinde sünni fikir Osmanlı devletinin resmi ideolojisi haline gelmiştir (Önal, 2018). Osmanlı Devleti içindeki ulemalar Sünni düşünceye muhalif olan Vahdet-i Vücut felsefesini kabul eden sünni tarikatlara dahi zındık ve kafir ilan etmiş, inançlarını şeriata aykırı olarak değerlendirmişler hatta bazı Şeyhlerini idam ettirmişlerdir (Uzunçarşılı, 1988).

Sünnilik ve Şiilik aslında başlı başına birer mezhep değil, mezhepler üstü yapılarıdır. Ancak, yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı Osmanlı Devleti-Safavi Devleti mücadelelerinden itibaren her iki kavramın da ideolojileşmesinden dolayı mezhepmiş gibi kavramsallaşmıştır. Bu nedenle çalışmanın devam eden bölümlerinde bu iki kavram arasındaki mücadele mezhepler mücadelesi olarak anılacaktır.

Özellikle Osmanlı Devletinin Mısır ve İran’a karşı düzenlediği seferler Osmanlı Devletini İslam dünyasında Ehl-i Sünnet dışı akımlara karşı Sünnî İslam dünyasının lideri konumuna gelmiştir (Ocak, 1990). Bu yüzden Osmanlı Devletinden bu yana çeşitli konjontürel olaylar karşısında Türk Dış Politikasında mezhepçi yaklaşımlar yaşanmıştır. Karşımıza ilk olarak 1512 yılında çıkar. Yeniçerilerin desteğiyle babasına karşı zafer kazanan Sultan Selim Han iktidarı ele geçirdikten hemen sonra dönemin önde gelen din adamlarından Müftü Hamza

Efendi'den Kızılbaşlığa (Şiiliğe) karşı fetva alır. Adı geçen fetvada Şiiler “Kâfir” olarak anılmaktadır. Ve onlara karşı mücadelenin farz olduğu yazılıdır.

Bu olayın ardından 1560 yılında yaşanan Şehzade Beyazid hadisesi ile birlikte İran'a karşı Osmanlı Özbek Hanlıkları ilişkileri ve mektuplaşmaları başlar. Sultan Süleyman Hacıfarızasını yerine getirdikten sonra Hicaz'dan dönmekte olan Derviş Muhammed Badaşhane ile Barak Han'ın ikinci halefi olan Pirmuhammed Han'a bir mektup gönderir. Mektubunda Şehzade Beyazid hadisesinden dolayı Osmanlı'nın İran'a sefer düzenleyeceği ve Özbek Hanlığının da İran Şahına karşı harekete geçmesinin iyi olacağı yazılmaktaydı. Ancak Şehzade'nin Osmanlı'ya teslimi ve idamı Sultan Süleyman'ın İran seferine çıkmasını engeller. Fakat Pirmuhammed Han İran'a karşı sefer hazırlığına devam eder.

Şah Tahmasb Şehzadeyi teslim etmesinden dolayı yakınlaşma olacağını düşündüğü Osmanlı Devletine bir elçi gönderir. Elçinin taşıdığı mektupta Özbeklere karşı Osmanlı'dan yardım isteği vardır. Ancak Osmanlı Devleti “Dini nedenlerden dolayı Şii olan İran ile işbirliği halinde Sünni bir devlete saldıramayacağını” söyleyerek teklifi reddeder (Hammer, 2003).

Bütün Türk devletlerinde olduğu gibi Safavilerde de, Osmanlı Devletinde de genişleme bir devlet felsefesi idi. Bu nedenle Şeyh Haydar'dan itibaren Safaviler Osmanlı Devleti ve Özbek hanlıkları içinde toprak işgal etmeye ve gelişmeye çalışmıştır. Anadolu'da Kızılbaş olarak adlandırılan gruplar aracılığıyla Şii propagandası yapılmasına karşı Sünniliği resmi devlet ideolojisi haline getiren Osmanlı Devleti çok sert karşılıklar vermiştir (Yazıcıoğlu, 2002). Bu durumda Osmanlı döneminde Türk Dış Politikasında Şiiliğe karşı mezhepçi yaklaşımların devamlılığına sebep olmuştur. Ancak konumuz Osmanlı Devleti Safavi ilişkileri olmadığı için örnekleri kısa tutuyoruz.

Cumhuriyet dönemine gelecek olursak, özellikle 1980 darbesinden sonra Siyasal İslam'ın Türkiye'de etkinlik kazandığını ve Türk Dış Politikasını etkilediğini görmekteyiz (Koçer, 2006). Bununla birlikte 1983 yılına kadar Türk iç ve Dış politikasında mezhepçi yaklaşımlar görülmemektedir. Hatta Emekli Büyükelçi Semih Günver, 1974 senesinde Pakistan'da bulunan Lahor kentinde yapılan İslam Konferansı Örgütü Zirvesine birlikte katıldığı dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş'i, “Lahor'da samimi bir Müslüman, Ankara'da laik devlet adamı, New York'ta Batılı olabilen” bir kişi olarak tanımlamıştır (Günver, 1984). Ancak 1983 yılında ANAP ile iktidara gelen Turgut Özal Türk Dış Politikasını kendi görüşleri çerçevesinde şekillendirmeye başladı. Özal, batıya bağlılığı azaltmak düşüncesiyle Sünni Arap dünyasıyla ilişkilerini artırdı. Bu politikanın oluşumundaki en büyük etkende Turgut Özal'ın Yeni-Osmanlıcı çizgide hareket etmeye çalışmasıdır (Daban, 2017). Pek çok konuda, özellikle liberal ekonomik yapıda başarılı olan, dış politikada AB, ABD, Orta Doğu, Rusya ve Türk Dünyası ilişkileri çerçevesinde çok başarılı olan Özal döneminde yaşanan bir olay bu

başarılarla Mezhepçilik gölgesi düşmesine neden olmuştur. Konjonktürel olarak Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkilerde ilerleme yapmaya çalışan Özal 20 Ocak 1990'da yaşanan Karabağ Katliamı ile alakalı olarak yaptığı bir açıklamada “Onlar Şii, Biz Sünni’yiz. Onlar İran’a daha yakın” (Milliyet Gazetesi, 1990) diyerek Karabağ’da yaşanan katliama üzülmememiz gerektiğini söylemesi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Azerbaycan’a yardım etmeyeceğini beyan etmesidir. Rusya ile konjonktürel yakınlaşma amacı taşıyan Türk Dış Politikasında mezhepçi savrulmalara sebep olan bu açıklama hemen akabinde Moskova yönetimi tarafından çok beğenilmiş, alkışlanmıştır (Milliyet Gazetesi, 1990).

2001’de kapatılan Refah Partisi’nin yerine kurulan Fazilet Partisi’nin de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının ardından Türk siyaset sahnesindeki yerini alan Adalet ve Kalkınma Partisi, genel manada seleflerinin fikri temeli olarak bilinen İslamcı ideoloji yerine, “muhafazakâr demokrasi “olarak adlandırdığı reformist bir söylem geliştirmiştir.

İktidarı oluşturan yapı Türk Dış Politikasında 2000’li yılların aksine, Türkiye’nin İslami kimliğini daha sık vurgulamaya başlamıştır. Arap Baharı ile Batı’nın Türkiye’ye ihtiyacının artması ve Arap ülkelerinde İslamcı partilerin iktidara gelme ihtimali Adalet ve Kalkınma Partisini zamanla daha İslamcı bir söyleme çekmiştir. Popülist İslamcılık, muhafazakâr demokrasi fikrinin yerini almış, kamusal tartışma, toplantı, konuşma ve siyasi reklamlarda parti ve liderinin İslam dünyası için önemi vurgulanmış, bütün İslam dünyasını kapsayan bir söylem oluşturulmaya çalışılmıştır. Arap Baharının ilk aylarında Tunus ve Mısır’daki yönetim değişiklikleri birçok gözlemcide olduğu gibi, Adalet ve Kalkınma Partisi lider kadrosunda da Ortadoğu’da İslamcılarının iktidara taşınacağı kanaatini oluşturmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisinin bu dönemde İslamcı bir söylem geliştirmesinde bu kanaatin payı büyüktür. İslamcılarının daha etkili olacağını var saydığı Ortadoğu’da bölgesel liderlik hesaplarıyla hareket eden Adalet ve Kalkınma Partisi yöneticileri, hem söylemlerine hem de dış politikalarına bunu yansıtmıştır.

Bu dönemde Türkiye; komşularına yönelik Osmanlı İmparatorluğu mirası söylemini emperyal bir ağızla kötüye kullanmış (Somun), oluşturulan stratejiyle dillendirilen komşularla sıfır sorun politikası olarak başlayan süreç sıfır komşu pratiğine dönüşmüş (Zalewski, 2013), Türkiye özellikle Ortadoğu’da mezhepçi bir politikaya yönelmiş (Efegil, 2016) ve yine Türkiye tarihinde ilk defa küresel teröre destek verme iddiasının muhatabı olmuştur (Marks, 2016).

Türkiye’nin bu dönemde ara sıra mezhepçilik sınırlarına yaklaşan Mısır, Suriye ve Irak’a yönelik dış politikası hükümet temsilcileri ya da hükümete yakın aydınlar tarafından ümmetçi bir söylemle meşrulaştırılmıştır (Kılınç, 2016).

Keza 14 Şubat 2011’de başlayan Arap Baharı etkisiyle patlak veren Bahreyn isyanında da Türk Dış politika kurucuları sessiz kalmıştır. Bahreyn’de nüfusun çoğunluğunu oluşturan Şiiler, azınlık olan Sünni iktidara karşı ayaklanmış, uluslararası hukuku hiçe sayan Sudi Arabistan bu ayaklanmaya silahla müdahale de bulunmuştur. Bahreyn örneğinde Türk Dış Politika kurucusu aktörleri Suriye’de izlediğini iddia ettiği “insan hakları odaklı diplomasiyi takip etmemiş, hatta rejimi halka karşı savunmuştur (Doster, 2017). Türk Dış Politika Kurucularının Suriye’de izlediğini iddia ettiği değer odaklı, sokağın sesine kulak veren, idealist diplomasi Bahreyn örneğinde Mezhepçi tutuma kurban edilmiş bu nedenle de çökmüştür.

Son yıllardaki Türk Dış Politikası, politika kurucularının benimsemiş olduğu ümmetçi bakış açısı mezhepçiliğe savrulmuş ve Türk Dış Politikasını rehin almıştır.

2011 sonrası Türkiye’nin Irak politikasında da ideolojik yaklaşımların etkisini görmek mümkündür. ABD askerlerinin Aralık 2011’de Irak’tan çekilmesinden sonra Irak merkezi hükümeti mezhepçi tutumunu sertleştirmiş, Sünni siyasetçiler ve bürokratlar üzerinde yoğun baskı kurmuştur. Amerikan askerlerinin ayrılışını takiben Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sünni lider Tarık Haşimi hakkında tutuklama kararı çıkarılmış ve çok sayıda Sünni idareci hakkında yargısal süreçler başlatılarak Sünnilerin etkileri kırılmak istenmiştir. Bu süreçte Türkiye Sünni grupların hamisi rolüne soyunmuş ve Irak merkezi yönetimi ile ilişkilerinin seviyesini fark edilebilir şekilde düşürmüştür. Haşimi’ye sığınma sağlayan Türkiye, merkezi yönetimle aralarında petrol paylaşımı konusunda uyuşmazlıklar bulunan Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi ile de doğrudan temasa geçerek, Kerkük petrolünün satışı konusunda ABD’nin de karşı olduğu anlaşmalar imzalamıştır (BBC Türkçe Servisi, 2013). Ardından Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi lideri Mesut Barzani Türkiye’de ağırlanarak, Başbakan Erdoğan ile birlikte Diyarbakır’da geniş katılımlı bir miting yapmıştır (Al Jezeera Türk, 2013).

Haşdi Şabi Nedir?

Amerika’nın 2003 müdahalesi ile birlikte Irak’ta tüm iç ve dış dengeler değişmiş ve iç siyaset dengesinde Şiilerin giderek güçlendiği bir süreci başlatmıştır. Bu süreç Irak’ı komşu ülkelerin mezhepçi siyasetinde merkezi bir oyun alanına çevirmiştir. İran, Şii grupları destekliyorken, Sudi Arabistan ve Türkiye Sünni gruplarla işbirliğine gitmeyi tercih etmiştir.

İran’ın, Irak üzerinde giderek artan etkisi ve Nuri El-Maliki’nin Irak toplumu üzerindeki ayrıştırıcı ve mezhepsel politikaları DAES gibi terör örgütlerinin Irak içinde kurumsallaşmasına ve güçlenmesine neden olmuştur. Bu durum da kozmopolit bir yapıya sahip olan Irak’ın bu örgütler karşısında güçsüz kalmasına neden olmuştur. Özellikle, 9 Haziran 2014 tarihinde Musul’un DAES tarafından ele geçirilmesi DAES’e karşı yeni

paramiliter güçlerin oluşmasını sağlamıştır. DAEŞ'e karşı oluşan söz konusu paramiliter güçlerin en büyüğü ve en etkili olanların başında Haşdi Şabi birlikleri gelmektedir (Keskin, Gök, & KILIÇ, 2018). Haşdi Şabi kelime anlamı olarak "Gönüllü Halk Güçleri" demektir. Irak Federal Hükümeti tarafından sayılarının 40-70 arasında olduğu düşünülen farklı grupların birleştirilmesiyle oluşmuştur. İçinde Şii'ler olduğu kadar Sünni, Hristiyan ve Yezidiler de bulunmaktadır. Ancak Irak Türkmenlerine göre yapı Arap Haşdi'si - Türkmen Haşdi'si olarak ikiye ayrılıyor ve bu ayrım çok şeyi fark ettiriyor (Salih & Turan, 2018). Bu örgüt, oluşumundan sonra Irak'ta DAEŞ'e karşı üstünlük sağlamış ve giderek ülkenin temel aktörlerinden biri haline gelmeye başlamıştır. 26 Kasım 2016 tarihinde de Irak Temsilciler Meclisi Haşdi Şabi'ye resmi olarak askeri yetkiler vermiş ve böylece Haşdi Şabi yasallaşmıştır (Star Gazetesi, 2016). Bu yasayla birlikte Irak Başbakanı Haydar El Abadi'ye bağlanmıştır.

Haşdi Şabi Nasıl Oluşturdu

ABD nin Irak operasyonundan sonra kurulan hükümet içinde çok ciddi boşluklar oluştu. Bu boşluklardan yararlanan Ebu Musab el-Zerkavi'nin 2000 yılında Afganistan'da kurduğu Tevhid ve Cihad Örgütü Irak'a yerleşmiş ve önce Irak El Kaidesi adını, sonra da Irak Şam İslam Devleti adını almıştır. Irak Başbakanı Nuri El-Maliki'nin mezhepsel ve ayrılıkçı politikaları ve iki önemli bakanlık olan İçişleri ve Milli Savunma bakanlıklarını atamamıştır. 28 Aralık 2013 tarihinde terörizmi desteklediği suçlamasıyla El-İrakiye bloğundan Sünni halk tarafından sevilen milletvekili Ahmed Alvani'ye yönelik bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Bu operasyon esnasında milletvekilinin kardeşiyle birlikte korumaları, öldürülmüş ve Ahmet Alvani de tutuklanmıştır. Bu olay karşısında Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı Ramadi ve Anbar gibi şehirlerde büyük çaplı protestoların başlamasına neden olmuştur (Keskin, Gök, & KILIÇ, 2018). Hatta bu şehirlerde protestolarda birçok Sünni, Maliki'nin mezhepçi yaklaşımlarından dolayı DAEŞ'le birlikte hareket etmiş ve Irak ordusuyla çatışmıştır (Al Jazeera Türk, 2016). Bunun en bariz örneği ise 9 Haziran 2014 tarihinde Musul'da Irak ordusunun tek kurşun atmadan çekilmesi ve Musul'u DAEŞ'e teslim etmesidir. Bu olay dönüm noktası olmuş ve Irak'ın dini lideri Ayetullah Ali El-Sistani'nin 13 Haziran 2014'te "Cihad" çağrısı yaparak bütün Iraklıları (Şii ve Sünni demeden tüm kesimleri) DAEŞ'e karşı mücadeleye çağırıştır (CNN Türk, 2014). Bu çağrıdan sonra binlerce Iraklı Şii gönüllü olarak listelere isimlerini yazdırmış ve DAEŞ'e karşı mücadeleye hazır olduklarını belirtmişlerdir. Bu grupların birleşmesiyle ortaya Haşdi Şabi çıkmıştır.

Haşdi Şabi milis gücü her ne kadar Ayetullah Sistani'nin fetvası ile kurulmuş gibi gözükse de içinde barındırdığı bazı grupların kökenleri 1980'lerdeki İran-İrak Savaşına kadar gitmektedir. Bu gruplar Şii olmalarına rağmen İran-İrak savaşında Irak devleti yanında

savaşmış Irak Milliyetçisi tabir edilebilecek yapıdaki gruplardır. Bu gruplar Ayetullah Sistani'nin fetvası ile tek çatı altında birleşebilmiş ve daha kolektif bir hal almışlardır. İlk başta 50'ye yakın milis gücün birleşimiyle bu güç oluşmuştur. Günümüzde bu milis gücün bünyesinde 70'e yakın grubun olduğu düşünülmektedir. Sürekli artmasına karşılık şu anda tahmini olarak 140 bin kişilik silahlı gücü vardır denilebilir (Studies, 2016). Bunu yanında savaşmaya gönüllü olduğuna dair imza atan 200 bin kişinin de silahaltına girmeye hazır olduğu bilinmektedir. Foreign Policy röportajında Sünnilerin örgüt içinde yer almasında ABD ve İran'ın girişimlerinin etkili olduğunu belirtmiştir. İran farklı kesimleri bu örgüt bünyesine katarak örgütte bir meşruiyet kazandırmaya çalışmakta örgütün eleştirilmesi ve gelecekte bir müdahale olmaması için çabalamaktadır. Örgüt içindeki Sünni aşiret mensuplarının çoğu ABD tarafından Irak El Kaide'siyle savaşması için kurulmuş olan örgütlerin birer parçasıydı. Maliki ile de iyi ilişkilere sahip olan bu aşiret mensupları Haşdi Şabi tarafında savaşmayı kabul eden kesimlerdir (Duman, 2015).

Türkiye'nin Haşdi Şabi'ye Bakışı

Türk Dış Politika kurucularının bu dönemde ABD ve Rusya arasında –çok başarılı olamasa da- bir sarkaç politikası yürütmeye çalıştığını biliyoruz (Bulut, 2018). Bu sarkaç politikasının daima dışında kalan taraf ise İran'dır. Her ne kadar Rusya ve İran Ortadoğu konusunda ittifak içinde olsalar da Türkiye İran'a karşı daima tereddütlü bir yaklaşım içindedir. Özellikle 2011 de başlayan Suriye olaylarında Türkiye ve İran birbiriyle zıt açıklamalar yapmış, taban tabana zıt politikalar izleyerek birbirlerini suçlayıcı ithamlarda bulunmuşlardır (Aktaş, 2018). Aynı zamanda yukarıda belirttiğimiz gibi Türk Dış Politika kurucu aktörleri Irak'da merkezi hükümet yerine Sünni olan Barzani ile ittifak halindeydi. Kürdistan Demokratik Partisi'nin lideri olan Barzani ise bölgede Haşdi Şabi'yi kendisini yok edecek güç olarak görmekteydi. Bu durum da Türkiye'deki hükümete yakın basın ile bilhassa Kürt kökenli yazarların Haşdi Şabi'yi tamamen İran'cı bir yapı olarak tanıtmalarına sebep olmaktadır. Dönemin gazetelerini taradığımızda bu durumu çok net bir şekilde gözlemlemekteyiz. Oysa 50 civarında grubun birleşmesiyle kurulan ve günümüzde 70 civarı grubu içinde barındıran Haşdi Şabi Şii olduğu kadar Sünni bir yapılanmadır da. Çünkü Haşdi Şabi'nin 140 bin civarında silahlı milisi olduğu bilinmektedir. Bu sayının ise yaklaşık 60 bini Sünni silahlı milislerden oluşmaktadır (Keskin, Gök, & KILIÇ, 2018). Bu nedenle bazı grupların münferiden yaptığı eylemlerin Haşdi Şabi'nin bütününe mal edilmesi gibi bir durum bilimsellikten kesinlikle uzaktır.

Haşdi Şabi'nin Gelecekteki Irak İçindeki Artan Rolü

Haşdi Şabi'nin Irak'da DAESH'e karşı yürütülen operasyonlar ve Kerkük'te Barzani tarafından yapılan sözde referandumdan sonraki olaylarda elde ettiği tecrübelerle gelecekte Irak siyasi yaşamında varlığını sürdürme ihtimali çok yüksektir.

Haşdi Şabi bünyesinde faaliyet gösteren silahlı milisler, savaş sonrasında ülke siyasetinde rol oynamak için silahlarını geri vermektedirler. Mukteda El-Sadr, Aralık 2017’de kendi grubundaki askerlere silahlarını Irak ordusuna geri vermeyi emretmesi bunun somut örneklerindendir (Reuters, 2017). Sadr’ın ardından Haraket El Nucaba’da silahlarını iade edeceklerini açıklamıştır (FNA, Fars News Agency, 2016).

Nitekim Haşdi Şabi’ye yasal zeminde meşruiyet kazandırmak için Irak merkezi hükümeti tarafından bazı yasal çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda Haşdi Şabi önce Irak Başbakanlığı’na bağlı Ulusal Güvenlik Müsteşarlığı içerisinde bir birim haline getirilmiştir. Ardından Irak Bakanlar Kurulu kararı ile Başbakanlığa bağlı özerk yapıda bir yapıya dönüştürülmüştür. Şuanda Haşdi Şabi için Irak Merkezi Hükümeti onayıyla Irak Başbakanlığı bütçesinden özel bir ödenek ayrılmakta, Haşdi Şabi bünyesindeki milislerin maaşları ve özel giderleri bu bütçeden sağlanmaktadır (Duman, 2016).

Haşdi Şabi İçindeki Türkmen Varlığı

Türk Dış Politika kurucu aktörlerinin yukarıda bahsettiğimiz Sünni ittifakı temelli ideolojik bakışları dolayısıyla Sudi Arabistan’dan etkilenen Türkiye Haşdi Şabi’yi bir bütün olarak görmüş, bu bütünlüğü de İran’a bağlamıştır. Oysa Kerkük bölgesinde konuşlanmış olan 16. Türkmen Tugayı komutan yardımcısı Ebu Mustafa İmâmî 16 Ekim 2016 tarihli bir röportajında şöyle diyor;

“Türk Milleti şerefli bir millettir, güzel bir millettir. Biz de Türk Milletinin bir parçasıyız. Biz bununla (Türk Olmakla) iftihar ediyoruz. Ama Hükümet ile (Türkiye Hükümeti) sorunlarımız var. IŞİD 500 bin Türkmen nüfuslu Telafer’e girdiğinde, nice Türkmen köylerini ele geçirdiklerinde bu hükümet (Türkiye Hükümeti) tek bir kınama dahi yayınlamamıştı. Telafer’de katledilenler Türkmen değil miydi? Şimdi biz Kerkük Türkmenleri bir birlik (Haşdi Şabi) kurmuşuz, gelip buna (bize) yardım etmeleri mi gerekir, yoksa karşısında olup Musul’u mu bahane etmeleri gerekir? Artık Türkmen’in bir silahlı gücü var. Bu (kendini korumak) bizim en doğal hakkımız. Biz o dönem (IŞİD tarafından Telafer’de katliam yapmaya başladığı dönem) bütün komşularımızdan yardım istedik. Biz kurduğumuz birliğin adını Türkmen koymuşsak, isterdik ki bize ilk sahip çıkan Türkiye olsun, çünkü Türkmenlerin hiçbir gücü yoktu. (Adil, 2016)”

Tuzhurmatu’da bulunan El-Kaim alayı komutanı Zeki Muratlı ile whatsapp üzerinden yaptığım görüşmede, Zeki Muratlı’nın verdiği bilgiler şu şekildedir:

“Haşdi Şabi içinde yaklaşık 7 bin Türkmen tarafından oluşturulmuş 2 tugay bulunmaktadır. 16’ncı Tugay Kerkük bölgesinde, 52’nci Tugay ise Amirli, Tuzhurmatu, Azam bölgesinde. Her iki tugayda 4-5 bin Türkmen silahlı unsuru bulunmaktadır. Bunun dışında farklı tugaylarda, örneğin Musul’da yaklaşık 1500, Telafer’de 2-3 bin Türkmen askeri gücü var. Toplamda yaklaşık 7 bin civarı Türkmen bulunmaktadır. Milliyetçi Türkmen Hak Partisi, Haşdi Şabi içinde doğrudan silahlı gücü bulunan tek Türkmen siyasi partidir. Parti, Iraklı Türkmen kimliği üzerinden faaliyet yürütüyor. Silahlı gücündeki üyelerinin çoğu ise Sünni Türkmenlerden oluşuyor. Ancak Haşdi Şabi şu anda bütün Türkmen partileri tarafından kabul görmektedir (Muratlı, 2018).

Türkiye’de Haşdi Şabi ile alakalı kara propaganda yapıldığını belirten Muratlı; yakın zamanda Türkiye’nin de kendilerini dost unsur kabul edeceklerine inancı olduğunu belirtti.

Sonuç Yerine:

Son dönemde Iraklı Türkmen siyasi grupları içinde Haşdi Şabi'ye yönelik yaklaşım daha olumlu bir hale geliyor gibi görünüyor. Diğer yandansa Haşdi Şabi'nin kontrol sağladığı Türkmen bölgelerinde son dönemde, özellikle gençlerden, Bağdat üzerinden maaş sistemi de bulunan gruba katılımın arttığını gözlüyoruz. Haşdi Şabi'nin önümüzdeki dönem de Irak'taki yeni siyasi denklemlerde önemli bir yer edinebileceğini düşünmekteyim. Bana göre Irak kabinesinde İçişleri gibi kilit bir noktaya dahi gelebilir. Tüm bu gelişmeler de düşünüldüğünde, Haşdi Şabi'deki Türkmen silahlı güçlerin de önümüzdeki süreçte belli bölgelerde belirgin roller oynaması olası görünüyor. Bununla birlikte Haşdi Şabi içindeki Arap Şii'lerden oluşan grupların aynı zamanda Irak için Milliyetçi gruplar olduğunu göz önüne alacak olursak ilerleyen dönemlerde bu grupların da İran ile işbirliğini azaltacağını düşünmek doğru olacaktır. Özellikle İran'ın Şii Hilali projesinde Irak'ın bütünselliğinin zarar görme ihtimali ortaya çıkarsa bu grupların İran'a karşı taraf tutacağı da aşikârdır.

Son yıllardaki Türk Dış politikası temelde milli menfaatlere dayalı değil, tamamen iç politikanın ihtiyaçlarına göre, ideolojik, kişisel bazen de mahiyeti muğlak ekonomik kaygılar şekillendirmektedir. Mezhep temelli Ortadoğu politikası Türkiye'nin ulusal çıkarlarına hizmet etmek bir yana büyük ve kalıcı zarar vermektedir (Solmaztürk, 2017).

Türkiye Cumhuriyetinin mirasçısı olduğu Osmanlı Devletinin yönetimi altında yaşadıkları dönemi özlemle andığı pek de söylenemeyecek olan Ortadoğu ülkelerine yönelik dış politikada defaatle Osmanlı Devletinin mirasçısı olduğumuzu vurgulamak, Yeni-Osmanlıcı siyaset gütmek ne kadar doğru bir tutumdur, yeni sorunlar yaratır mı? İlişkileri geliştirir mi? Yoksa mevcut iletişim kanallarını tıkar mı? Bu soruları elbette tartışmak gereklidir. Örneğin Şii olan İran ile ilişkileri geliştirmek isterken sürekli olarak Türkiye'nin Sünni yapısına dikkat çekmek ne kadar doğru bir siyaset olabilir? Yoksa mezhepçiliği nerede, ne zaman, nasıl kullanacağımı çok iyi bilen İran'a karşı ters mi teper? (Doster, 2017)

Sünni Arap dünyası Türkiye'deki ülkenin Sünni yapısına addedilen atıflardan hoşnut olurken, Azerbaycan gibi Şii Müslüman ülkeler, ya da Irak ve Suriye'deki Şii Türkmenler Türkiye'den uzaklaşmaz mı? Mezhepçi yaklaşım Türk Dış Politikasında Avrupa ülkeleri, AB, Rusya, Rumeli, Türkistan, Çin hatta Japonya ile daha iyi ilişkiler kurulmasına hizmet eder mi? Yoksa Türkiye'yi Mezhepçilikle suçlayanların eline koz mu verir?

Bütün bu sorulara cevap verdiğimiz zaman Türk Dış Politikasında yaşanan Mezhep temelli yaklaşımların ülkeye zarar verdiğini görmüş oluruz.

Kaynakça

- Adil, M. (2016, Ekim 19). IRAKLI TÜRKMEN KOMUTANIN KONUŞMASI. (H. Ş. TV, Röportaj Yapan) youtube. ekim 6, 2018 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=puf3cm_KJT4 adresinden alındı
- Aktaş, K. (2018, Haziran 07). Suriye ve Irak Örnekleri Üzerinden Türkiye-İran İlişkileri: İş Birliği mi Rekabet mi? Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 5(1), 163-184.
- Al Jazeera Türk. (2016, Kasım 12). Ramadi'de IŞİD ile milisler çatışıyor. Kasım 16, 2018 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ramadide-isid-ile-milisler-catisiyor> adresinden alındı
- Al Jazeera Türk. (2013, Kasım 16). Barzani ve Perwer Diyarbakır'da. İstanbul, Şişli, Türkiye. Ekim 8, 2018 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/haber/barzani-ve-perwer-diyarbakirda> adresinden alındı
- BBC Türkçe Servisi. (2013, Mayıs 14). Türkiye, Kuzey Irak ile petrol anlaşması imzaladı. Londra, Marylabone, İngiltere. Ekim 8, 2018 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/05/130514_ft_turkiye_irak adresinden alındı
- BOA. (1992). Osmanlı Devleti ile Kafkasya, Türkistan ve Kırım Hanlıkları arasındaki münasebetlere dair arşiv belgeleri. Ankara: BDAGM Osmanlı Arşiv Dair Başkanlığı.
- Bulut, A. (2018, Nisan 11). Erdoğan'ın ABD ve Rusya arasında sarkaç politikası! . Yeniçağ Gazetesi, s. 9. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/erdoganin-abd-ve-rusya-arasinda-sarkac-politikasi-46999yy.htm> adresinden alındı
- CNN Türk. (2014, Haziran 13). Ayetullah Ali Sistani IŞİD'e cihat ilan etti. İstanbul, Bağcılar, Türkiye. Kasım 16, 2018 tarihinde <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/iran-iside-cihat-ilan-etti> adresinden alındı
- Daban, C. (2017, Nisan). TURGUT ÖZAL DÖNEMİ TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASI. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17(33), 77-96. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/323621> adresinden alındı
- Doster, B. (2017). AKP Dönemi Türk Dış Politikası: 15 Yılın Bilançosu Ağır. Y. D. Ümit Özdağ içinde, Türk Dış Politikasını Nasıl Bitirdiniz (s. 15-48). Ankara, Çankaya, Türkiye: KRİPTO BASIN YAYIN.
- Duman, B. (2015). IŞİD Sonrası Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Millet Yığınları). Ankara: Orsam. <https://foreignpolicy.com>. adresinden alındı
- Duman, B. (2016, 10 26). Irak'ın 'dengesini bozan' oluşum: Haşdi Şabi. 04 13, 2019 tarihinde <https://orsam.org.tr/tr/irak-in-dengesini-bozan-olusum-hasdi-sabi/> adresinden alındı
- Efegil, E. (2016). AK Parti Hükümetinin Orta Doğu Politikası ve ABD Yönetimi ile Batılı Uzmanların Eleştirileri. Gazi Akademik Bakış, 45-58.
- Efegil, E. (2018). Dış Politika Analizi. İstanbul: Gündoğan Yayınları.

- FNA, Fars News Agency. (2016, 12 6). Irak Asaeb Grubu Da Silahlarını Haşdi Şabi'ye Teslim Ediyor. Fars News.
<https://www.farsnews.com/news/13960923000481/%DA%AF%D8%B1%D9%88%D9%87-%D8%B9%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%A8-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D9%87%D9%85-%D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%AD%D8%B4-%D8%B1%D8%A7-%D8%AA%D8%AD%D9%88%DB%8C%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B4%D8%AF-%D8%A7%D9%84> adresinden alındı
- Güleç, C. (2018, 01 01). Dış Politika Analizinde Karar Verme Süreci ve Karar Verme Modelleri. ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, s. 79-102.
- Günver, S. (1984). Tanınmayan Meslek. Ankara: A.Ü. S.B.F. Basın Yayın Y.O. Basımevi.
- Hakyemez, C. (2014). Osmanlı-İran İlişkileri ve Sünni-Şii İttifakı. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Hammer, J. v. (2003). Büyük Osmanlı Tarihi. J. v. Hammer içinde, Büyük Osmanlı Tarihi (Cilt 6, s. 111). İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Keskin, G. F., Gök, M., & KILIÇ, M. (2018, Nisan 28). KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE IRAK'IN Şİİ MİLİS GÜCÜ HAŞDİ ŞABİ. Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 46-60.
- Kılınç, R. (2016, 01 01). İdeoloji ve Dış Politika: Türkiye'de Kemalist (1930-1939) ve İslamcı (2011-2015) Dış Politikaların Karşılaştırmalı Bir Analizi. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 13(52), s. 67-88.
- Koçer, G. (2006). Türk Dış Politikasında Din Unsuru. Akademik Ortadoğu, 131-157.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). "Dış Politika" Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 35(1), 309-335.
- Marks, M. (2016). ISIS and Nusra in Turkey: Jihadist Recruitment and Ankara's Response. Londra: Institute for Strategic Dialogue.
- Milliyet Gazetesi. (1990, Şubat 16). Özal'a alkış. Özal'a alkış. İstanbul, Şişli, Türkiye: Milliyet Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş.
- Milliyet Gazetesi. (1990, Ocak 20). Özal'ın Azeri Gafına Tepki. Özal'ın Azeri Gafına Tepki. İstanbul, Şişli, Türkiye: Milliyet Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş.
- Muratlı, Z. (2018, 12 03). Haşdi Şabi içindeki Türkmen Varlığı. (H. Ülker, Röportaj Yapan)
- Ocak, A. Y. (1990). XV.-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Resmî Dinî İdeolojisi ve Buna Muhalefet Problemi. İslamî Araştırmalar Dergisi, 190-194.
- Önal, R. (2018). Osmanlı Coğrafyasında Sünnî Düşüncenin Resmî İdeoloji Olarak Bnemimsenmesi Üzerine Sosyo-Jeopo-Teolojik Analizler. e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, 10(4), 1258-1275.

- Reuters. (2017, 12 7). İrağı Shi'ite cleric Sadr sets conditions for disarming his fighters after Islamic State defeated. Bağdat. 4 13, 2019 tarihinde <https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iraq-sadr/iraqi-shiite-cleric-sadr-sets-conditions-for-disarming-his-fighters-after-islamic-state-defeated-idUKKBN1E51IQ> adresinden alındı
- Salihi, R., & Turan, H. (2018, Kasım 28). İrak Türkmenleri ve Haşdi Şabi. (H. Ülker, Röportaj Yapan)
- Solmaztürk, H. (2017). Siyaset ve Strateji: Türkiye'nin Ortadoğu Siyaseti. Y. D. Ümit Özdağ içinde, Türk Dış Politikasını Nasıl Bitirdiniz (s. 210-211). Ankara, Çankaya, Türkiye: KRİPTO BASIN YAYIN.
- Somun, H. (tarih yok). Turkish Foreign Policy in The Balkans and “Neo-Ottomanism”. 04 12, 2019 tarihinde <https://www.questia.com/:https://www.questia.com/library/journal/1G1-265104199/turkish-foreign-policy-in-the-balkans-and-neo-ottomanism> adresinden alındı
- Star Gazetesi. (2016, Kasım 27). İrak'ta Haşdi Şabi yasasıyla milislere askeri yetkiler tanındı. Türkiye. Kasım 16, 2018 tarihinde <http://www.star.com.tr/guncel/katliamci-sii-hasdi-sabiye-yasal-kilif-irak-meclisi-atesle-oyuyor-haber-1162104> adresinden alındı
- Studies, R. C. (2016, 08 26). Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future “survey”. <http://rawabetcenter.com: http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> adresinden alındı
- Turan, İ. (2016, Kasım 23). Türk Dış Politikasında gerçekçilik, öngörü, liderlik. Y. D. Ümit Özdağ içinde, Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası (s. 22). Ankara, Çankaya, Türkiye: Kripto Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı. Ankara: TTK Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı Tarihi (Cilt 4). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı Tarihi (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yazıcıoğlu, M. S. (2002). Osmanlılar ve Sunni-Hanefi Anlayış. Y. T. Yayınları içinde, Türkler (s. 110-113). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Zalewski, P. (2013, 08 22). How Turkey Went From Zero Problems to Zero Friends. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2013/08/22/how-turkey-went-from-zero-problems-to-zero-friends/> adresinden alındı

Extended Abstract

Turkish foreign policy seems to be pursuing an objective and equitable policy for a long time. However, it has been succumbed to sectarian attitudes as a result of foreign political conjuncture for many years, has preferred to take place in the Hanif / Sunni sects, which have been accepted as the official ideology of the state since the past. As a result of these sectarian slashes in certain periods, it was sometimes successful in foreign policy and in some times it was a failure.

In this study, in order to reveal the conjunctural sectarian skiddings in the past, Screening was performed. These scans include political history readings, the study of the related sources in the Ottoman Archives of the Prime Ministry, the historical researches of the sects in Islamic Theology, the readings of the History of Turkish Foreign Policy and the field surveys related to al-Hashd al-Shabi. I interviewed al-Hashd al-Shabi Turkmen Power Commanders on the phone in the field surveys. I met with the leaders of the Iraqi Turkmen Front and learned about the ideas of the Iraqi Turkmen about al-Hashd al-Shabi. All these researches and interviews with an objective point of view were combined.

The relations between states or international organizations and their interactions are called international relations, and the politics in which these relations are organized is called foreign policy. It is presumed that States perform foreign policy for society and in the name of the society.

The most important consideration when making foreign policy decisions is making decisions under dynamic conditions in a structure that interacts with each other.

The history of Turkish Foreign Policy begins with the Seljuks in the short term. Continuing with the Ottoman Empire, revenue until the present day Republic of Turkey. In the formation of Turkish foreign policy, Turkey's geostrategic position is as important as the philosophies, principles and objectives of policy makers.

From the Ottoman Empire to the present day, we can say that the sectarian attitudes that we encountered in various periods in Turkish foreign policy can be called "sectarian skidding". In the evaluation section of the work of Cemil Hakyemez, Shah Ismail is said to make the Shi'ism the official denomination in the state of Safavi.

Whereas; as a result of the Sunni belief system, which was dominant in the Ottoman lands, was replaced by the Sunni belief system over time, the Sunni idea became the official ideology of the Ottoman state.

Sunniism and Shi'ism are not sectarian structures in their own right, but rather atop sectarian structures. However, for the reasons mentioned above, from the Ottoman Empire-Safavi state struggles, it has been conceptualized as sectarian because of the ideology of both concepts. For this reason, the struggle between these two concepts will be referred to as the struggle of the sects.

In the Ottoman Empire, the sectarian attitudes in foreign policy first appeared in 1512. Immediately after Sultan Selim Han came to power, he took a fatwa against Shi'ism from Mufti Hamza Efendi, one of the leading religious leaders of the period. In this fatwa, the Shiites are called the "Infidel". And it is written that the struggle against them is a religious obligation.

Then, in 1560, Şehzade Beyazıt event takes place. Şehzade Beyazıt revolts his father Sultan Selim. When the rebellion fails, he takes refuge in the State of Safavi. Safavids send rebellious prince to the Ottoman state. Then the Safavid Empire offers an alliance to the Ottomans. This offer of the Safavids included the Ottoman-Safavi alliance against Uzbek Khanate. However, the Ottoman Empire rejects the offer by stating that the Empire could not attack a Sunni state in cooperation with Iran, a Shiite, for religious reasons.

When we come to the republic period, Turgut Ozal, who came to power with ANAP in 1983, started to shape Turkish Foreign Policy within the framework of his views. Özal increased his relations with the Sunni Arab world with the intention of reducing Western commitment. The most important factor in the formation of this policy is Turgut Özal's attempt to act in the New-Ottomanist line. As Ozal was trying to make progress in the relations between Russia and Turkey, made a statement in connection with the massacre that took place on 20 January in Karabakh in 1990s. He said that we need not to worry and Turkish Republic would not help Azerbaijan Republic. by stating "they are Shiite, we are Sunni. They are closer to Iran"

Nowadays; forming the structure of power in Turkish Foreign Policy In contrast to the 2000s, Turkey has begun to emphasize the Islamic identity more common. In the first months of the Arab Spring, administrative changes in Tunisia and Egypt, as well as many observers, formed the opinion that the Islamists in the Middle East would be brought to power in the leading staff of the Justice and Development Party.

Turkey's foreign policy towards Egypt, Syria and Iraq has approached the limit occasionally sectarianism in this period. This attitude was justified by an informative discourse by government representatives or intellectuals close to the government.

Today, we observe the sectarian approaches of Turkish foreign policy in Iraq. Although there is a lineage in the fight against Iraq in connection with ISIS; Talafar, Kirkuk Turkmens are

generally ignored because they are Shiites. Turkey's government have opted with Barzani who is Sunni, instead of akin peoples.

The Shiites and Turkmen formed an armed unit called Hashd al-Sabi against ISIS because they did not get any support from Turkey. However, Hashd al-Shabi does not only include Shiite elements. Almost all of the Turkmen in their structure are of Shiite origin. But in al-Hashd al-Shabi there are Sunni, Yezidi and Shabak peoples. Al-Hashd al-Shabi today has become a powerful, armed militia group. In the future, it is possible to take a more active role in Iraqi politics. Republic of Turkey, sectarian foreign policy conducted thus been deprived of such a power in Iraq

When the whole study is examined, it will be seen that the sectarian skiddings, which are conjunctural in Turkish foreign policy, have always caused damage to the state in the following periods.